

УДК 7.05:687.016

ДИЗАЙН ПРИКРАС В УКРАЇНІ ОСТАННЬОЇ ТРЕТИНИ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ: ПРАКТИКА, ІДЕЇ ТА ЗАСОБИ ВИКОНАННЯ

ПАТИК Роксолана

Львівська національна академія мистецтв, Львів, Україна
osvita@lnam.edu.ua

Охарактеризовано досвід українських дизайнерів ювелірних прикрас останньої третини ХХ – початку ХХІ ст.; виділено характерні тенденції щодо експерименту виготовлення прикрас з альтернативних матеріалів; охарактеризовані ідеї та творчі підходи представників плеяди молодих митців, які по-новому трактують прикрасу й посіли вагоме місце в європейському мистецькому просторі.

Ключові слова: *дизайн ювелірних прикрас, творчий експеримент, альтернативні матеріали.*

ВСТУП

Українське мистецтво першої половини ХХ ст. розвивалося синхронно до світових мистецьких процесів. Українські художники вільно оперували мистецькими тенденціями, мали можливість навчатися та працювати в Україні та за кордоном. Сфера дизайну прикрас, зокрема у ХХ ст. пережила багато подій і етапів. Визначними центрами були Львів і Київ, де діяли ювелірні фабрики, арт-і та клуби ювелірів. На підйомі була творчість професійних художників і народних майстрів прикрас. Ювелірна справа вийшла за межі функціонального дизайну, твори перестали бути винятково утилітарними. Прикраси вступили у творчу взаємодію з іншими пластичними видами мистецтва – у першу чергу, образотворчим мистецтвом.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Завданнями роботи є: охарактеризувати трансформації традиційного розуміння ювелірної прикраси українськими майстрами; визначити основні тенденції в дизайні прикрас в Україні останньої третини ХХ – початку ХХІ ст.; визначити творчі прийоми майстрів ювелірної справи щодо застосування нових матеріалів на тлі відмови від пріоритетів коштовних металів та каміння.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Основними тенденціями дизайну прикрас в Україні стає сильніша орієнтація на аванґард, експерименти з новими матеріалами, поширення новаторської естетики матеріалів. Це було зумовлено формуванням нової плеяди молодих художників – випускників художніх

закладів Львова та Києва. Але, незважаючи на такі активні рухи, велика кількість художників продовжують працювати в традиційних техніках і матеріалах.

Покоління художників-ювелірів, що навчалися у Львівській національній академії мистецтв, розвивають та затверджують новітні тенденції в ювелірному мистецтві Львова. У їх творчості досвід минулих поколінь розвивався не на інтерпретаціях традицій, а на вдосконаленні майстерності та художнього експерименту. Вони позбавляють метал полірованого блиску, намагаючись уникати ідеально дзеркальних поверхонь, щоби виявити приховані фактурні та текстурні властивості (рис. 1,2). Художники використовують весь арсенал ювелірних технік.

Серед різноманітних художніх індивідуальних манер, що утверджують своє бачення ювелірного мистецтва, можна виділити два основні напрямки: ультрасучасне дизайнерське вирішення та традиційне, зі створеними століттями прийомами.

У 1990-х роках спостерігаються перші спроби молодих художників, студентів і випускників ЛАМ (Р. Велігурський, О. Івасюта, Д. Ледницький, С. Микита та інші), впроваджувати новаторські тенденції в прикрасах – концепції та альтернативні матеріали. Від другої половини 1990-х – початку 2000-х рр. молоді автори починають формувати коло прогресивного мистецтва прикрас в Україні та у Львові зокрема. Серед молодих художників, які почали сміливо експериментувати з матеріалом і формою, слід відзначити роботи Ореста Івасюти, який поряд із ювелірними матеріалами (срібло та мельхіор) використовує магніт, волосся, кістку, монети. Випускник ЛАМ Віталій Крохмалюк у своїй творчості поєднує силікон зі сріблом. Молодий художник Едуард Іванюшенко застосовував у кулонах-оберегах мідь, срібло й органіку (часник), оргскло. Текстиль, а саме – лляні мотузки в поєднанні зі сріблом – у 2000 – 2002 роках використовує ужгородський художник Ян Потрогош (випускник ЛАМ) у серії наших прикрас. Одна з них – «Ємкості» представляла мотузок, до якого хаотично прикріплені срібні глечики.

Сьогодні, у дизайні прикрас актуальним є застосування альтернативних матеріалів як основних, де матеріал виконує різні функції: формотворчі, образотворчі, колористичні та інші. Серед альтернативних матеріалів слід виділити дві основні групи – натуральні та синтетичні матеріали. До групи натуральних матеріалів належить кований метал, дамаська сталь і алюміній, які не використовують у традиційних ювелірних прикрасах, проте мають спільні технологічні характеристики, текстильні матеріали (тканина, вовна, шкіра), кераміка, скло. До синтетичних матеріалів належать пластик, акрил, полімерна глина, силікон.

У 2000-х роках спершу в Європі, а потім і в Україні популярним стає поєднання різних матеріалів, які виражаються в «mixed-technik», а застосування різноманітних вживаних деталей – апсайклінгу. Ця тенденція була спричинена активними екологічними рухами у світі та

поширенням екодизайну, ресайклінгу в мистецтві. Тобто, звичайне сміття сприймається як вторинна сировина, яку можна ще неодноразово використовувати, у тому числі і в прикрасах.

Прикраси 2000 – 2015 років набувають також властивостей арт-об'єкта й часто експонуються як окремі твори мистецтва в комплексі зі скульптурою, живописом, графікою та інсталяцією. Прикладом є інсталяції – великі текстильні панно та об'єкти, інспіровані прикрасами, повторюють їхній ритм, композицію, стилістику. Такі роботи притаманні творчості київських художниць Люби Малікової та Тетяни Чорної, які працюють з альтернативними матеріалами.

Рис. 1. В.Шоломій. Маленький принц. Втеча. Львів, 2000-ні рр.

Рис. 2. В.Шоломій. Жертвоприношення. Львів, 2000-ні рр.

Сучасний дизайн прикрас вирізняється синтезом різних видів мистецтва. Автори перебувають у постійному пошуку нової образної мови та власних інтерпретацій. Серед художників прикрас все більш помітною стає тенденція абстрагування від ювелірної справи та

коштовностей, натомість автори, застосовуючи альтернативні матеріали, наповнюють свої твори концептуальним змістом.

ВИСНОВКИ

Аналіз тенденцій розвитку прикрас в Україні допомагає зрозуміти роль та місце української оздоби від останньої третини ХХ ст. до сьогодення та, керуючись історичними аналогіями, окреслює джерела творчості для проектувати сучасних українські прикраси.

Момент творчості для художника-ювеліра полягає в осмисленій трансформації традиційних форм в цілком сучасні, актуальні форми, наповнюючи їх глибоким змістом. Ряд традиційно експлуатованих ідей поповнюється нагальними для сьогодення проблемами, такими як екологія, здоров'я, комп'ютерні технології тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шмагало Р. Художній метал України ХХ – ХХІ ст. [Енциклопедія художнього металу. Т. 2]. Львів : Априорі, 2015. 275 с.
2. Шоломій Віктор. Енциклопедія художнього металу. Каталог творів. URL: <http://artmetal.org.ua/%D1%88%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B>
3. Шоломій В. Становлення студій з художнього металу / В. Шоломій // Вісник ЛАМ. Львів, 1996. Вип. 7. С. 52-55.

PATIK R.

ORNAMENTAL DESIGN IN UKRAINE THE LAST THIRD OF THE XX – BEGINNING OF THE XXI CENTURY: PRACTICE, IDEAS AND MEANS OF IMPLEMENTATION

The experience of Ukrainian jewelry designers of the last third of the XX – beginning of the XXI century is described; characteristic tendencies concerning experiment of manufacturing of ornaments from alternative materials are allocated; the ideas and creative approaches of the representatives of the constellation of young artists who interpret jewelry in a new way and have taken an important place in the European art space are characterized.

Key words: *jewelry design, creative experiment, alternative materials.*